

Sygn. akt I CSKP 129/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 czerwca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Grela (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Beata Janiszewska

SSN Kamil Zaradkiewicz

w sprawie z powództwa M.F.

przeciwko M. Spółce Akcyjnej w R.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 17 czerwca 2021 r.,

skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie

z dnia 3 kwietnia 2019 r., sygn. akt I ACa 370/17,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w Rzeszowie do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Rzeszowie wyrokiem z 22 lutego 2017 r. zasądził od pozwanej M. Spółki Akcyjnej w R. na rzecz powoda M.F. kwotę 21.250 euro z

ustawowymi odsetkami od 25 lutego 2014 r. (pkt I), a w pozostałej części postępowanie umorzył (pkt II).

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że oddalił powództwo.

Sąd drugiej instancji ustalił, że powód M.F. jest autorem rysunków i fotografii, w tym m.in. umieszczonych w książkach wydanych nakładem niemieckiego wydawnictwa V. GmbH &Co. KG w B., których polskie wydania ukazały się nakładem wydawnictwa R. sp. j. w K..

W książkach tych - zarówno w niemieckich, jak i w polskich wydaniach - powód został wskazany jako autor fotografii i rysunków.

Pod koniec 1996 r. powód dokonał zmiany nazwiska z „F.1” na „F.”. W części ww. publikacji jako autor fotografii i rysunków powód został wskazany pod poprzednim nazwiskiem.

Pozwana na jednej ze swoich firmowych stron internetowych w domenie: www.[...] reklamując do sprzedaży polskie publikacje wydawnictwa R., obok opisu publikacji, po prawej jej stronie umieściła „zrzuty”, tj. skany, kopie poszczególnych stron ww. publikacji, które zawierały fotografie i rysunki autorstwa powoda. Pozwana przed publikacją nie uzyskała zgody autora zdjęć. Nadto, publikując te rysunki i zdjęcia pozwana nie wskazała z imienia i nazwiska ich autora.

Zdjęcia i rysunki powoda były umieszczone na stronie internetowej przez okres co najmniej 6 miesięcy. Pozwana jest profesjonalistką, zajmuje się m.in. prowadzeniem portali internetowych i agencji reklamowych, posiada własny dział marketingu i redakcję.

Stawki wynagrodzenia z tytułu wykorzystania utworu stosowane przez niemieckich twórców w obrocie handlowym, jak również obowiązujące w sprawach o ustalenie wysokości należności licencyjnych w przypadku naruszenia praw autorskich, wynosiły w tym czasie 125 euro za jeden utwór.

W dniu 6 sierpnia 2012 r. powód wystosował do pozwanej tzw. list informujący o naruszeniu jego praw autorskich poprzez zamieszczenie na stronie internetowej fotografii i rysunków wraz z prośbą o udzielenie informacji, kiedy i na

jakiej podstawie zostały tam umieszczone. Pismo to pozostało bez odpowiedzi. W tym samym czasie ze strony internetowej zostały usunięte wszelkie zrzuty zawierające fotografie i rysunki powoda z książek wydawnictwa R..

Aktualnie niemożliwe jest ustalenie, czy w 2012 r. na stronie internetowej [www.\[...\].pl](#) widniały zdjęcia i rysunki autorstwa powoda, ponieważ strony internetowe nie są stałym dokumentem, jak np. plik edytora tekstów, lecz stanowią dynamiczną prezentację informacji znajdujących się na serwerze [www](#) ulegającą ciągłym zmianom, których poszczególny kształt i treść nie podlega archiwizacji. Powyższe jest niemożliwe do ustalenia także wobec braku istnienia kopii zapasowych baz danych wykorzystywanych do obsługi strony internetowej [www.\[...\].pl](#) oraz braku istnienia kopii zapasowej przestrzeni dyskowej i kodu źródłowego obsługującego stronę.

Wynagrodzenie twórców - autorów fotografii obowiązujące w Polsce - wynosi aktualnie 450 zł za wykorzystanie zdjęcia na potrzeby reklamy na okres 6 miesięcy; jest to stawka dla utworów fotograficznych zajmujących 1/8 ekranu.

W dniu 30 września 1994 r. powód zawarł umowę z wydawnictwem V. GmbH & Co. KG.

Sąd Apelacyjny uznał, że pozwana swoim zachowaniem nie naruszyła praw autorskich powoda, ani osobistych, ani majątkowych. Sąd pierwszej instancji nie uwzględnił bowiem i nie nadał właściwego znaczenia kwestii, w jakich okolicznościach i w jaki sposób zdjęcia powoda - za sprawą pozwanej - znalazły się w internecie. Pozwana w istocie nie publikowała zdjęć powoda, lecz prowadząc sprzedaż internetową podręczników wydawnictwa R., oferując je potencjalnym klientom, reklamowała poprzez pokazanie przykładowych stron tych książek. Zatem to nie utwory (zdjęcia) powoda były przedmiotem rozpowszechniania i publicznego udostępniania w internecie przez pozwaną, na polu eksploatacji niezgodnym z powodem jako autorem utworów. Pozwana na wskazanej stronie internetowej oferowała do sprzedaży publikacje wydawnictwa R., a prawo tego wydawnictwa do spornych publikacji, zawierających zdjęcia powoda, nie było w procesie kwestionowane. Były to bowiem polskie wydania podręczników wydawnictwa V.. Na

podstawie umowy wydawnictwo R. miało prawo do wykorzystania zdjęć, znajdujących się w tych podręcznikach.

W ocenie Sądu drugiej instancji, nie doszło do szeroko zakrojonego rozpowszechniania treści oferowanych do sprzedaży podręczników, które wymagało uzyskania zgód wszystkich poszczególnych autorów dzieł zawartych w każdej publikacji. Powód objął pozwem łącznie 34 zdjęcia, które zawarte są w 6 podręcznikach. Nie można uznać, że prezentacja książek była nieuzasadniona celem, jakiemu miała służyć. W podręcznikach zasadniczo trudno znaleźć stronę, na której nie ma zdjęcia lub rysunku. Podręczniki oferowane do sprzedaży jako polskie wersje były wydane przez wydawnictwo R. w latach od 1997 r. do 2009 r. Wcześniej miały miejsce wydania niemieckie. Zatem były upowszechnione od dawna wraz z fotografiami powoda. Pozwana w sposób wystarczający opisała książki oferowane do sprzedaży, udostępniła jedynie przykładowe fragmenty w nieznacznym zakresie w odniesieniu do całości publikacji, w celu wzbudzenia zainteresowania potencjalnych klientów.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że w oparciu o umowę z 30 września 1994 r. powód wykonał zdjęcia dla potrzeb wydawnictwa V. celem wykorzystania ich w publikacjach, w tym będących przedmiotem sporu. Pozwana oferowała do sprzedaży podręczniki (a nie utwory powoda), prezentując jedynie od jednej do kilku stron książek, co nie może być uznane za nieuzasadnione. Jeżeli powód traktuje to jako użycie jego utworów (zdjęć), to jest to wykorzystanie zgodne z charakterem oraz przeznaczeniem i bezsprzecznie, zgodne z przyjętymi zwyczajami, bo prezentacja książek jest normalnym, ogólnie przyjętym sposobem oferowania ich do sprzedaży.

Powyższe orzeczenie zaskarżył skargą kasacyjną powód, zarzucając:

1. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 78 ust. 1 w zw. z art. 16 pkt 2 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych z dnia 4 lutego 1994 roku (aktualnie jednolity tekst Dz. U. z 2021 r., poz. 1062 ze zm. - dalej: „u.p.a.”) przez ich niezastosowanie w sprawie i błędne przyjęcie przez Sąd Apelacyjny, iż w ustalonym stanie faktycznym nie doszło do naruszenia przez pozwaną autorskich praw osobistych powoda do 34 fotografii i nie wystąpiły podstawy

do zasądzenia na jego rzecz zadośćuczynienia w oparciu o przepis art. 78 ust. 1 u.p.a.;

2. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 79 ust. 1 pkt 3) lit. b) w zw. z art. 17 u.p.a. przez ich niezastosowanie w sprawie i błędne przyjęcie przez Sąd Apelacyjny, iż w ustalonym stanie faktycznym nie doszło do naruszenia przez pozwaną autorskich praw majątkowych powoda do 34 fotografii i nie wystąpiły podstawy do zasądzenia na jego rzecz odszkodowania w oparciu o przepis art. 79 ust. 1 pkt 3) lit. b) u.p.a.;

3. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 3 ust. 1. rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 roku w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) przez jego niezastosowanie i błędne przyjęcie przez Sąd Apelacyjny, że zawarta przez powoda z V. GmbH & Co. KG umowa z 30 września 1994 r. może być wykładana na gruncie prawa polskiego i interpretowana zgodnie z przepisami u.p.a., mimo iż podlegała ona prawu wybranemu przez jej strony, czyli prawu niemieckiemu;

4. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 6 k.c. przez jego niewłaściwie zastosowanie;

5. naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 51a § 1 w zw. z § 3 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych przez jego niezastosowanie i nieustalenie przez Sąd Apelacyjny z urzędu niemieckiego prawa autorskiego jako prawa właściwego do wykładni umowy z 30 września 1994 r.;

6. naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez brak wyjaśnienia przez Sąd Apelacyjny podstaw prawnych prawomocnego wyroku i brak przytoczenia przepisów prawa, które uzasadniałyby uznanie, iż w sprawie nie doszło do naruszenia autorskich praw osobistych i autorskich praw majątkowych powoda do 34 fotografii, co doprowadziło do wystąpienia tak daleko idących i oczywistych braków uzasadnienia prawomocnego wyroku, iż niemożliwa jest jego kontrola kasacyjna oraz ocena toku i prawidłowości rozumowania Sądu Apelacyjnego.

We wnioskach powód domagał się uchylenia w całości zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach

postępowania kasacyjnego; ewentualnie uchylenia w całości tego wyroku i orzeczenia co do istoty sprawy, tj. oddalenia apelacji pozwanej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się uzasadniona.

W pierwszym rzędzie wymagały rozpatrzenia zarzuty naruszenia prawa procesowego. Dopiero brak uchybień w tym zakresie stwarzał płaszczyznę do dokonania analizy trafności wykładni i zastosowania norm prawa materialnego.

Skarżący zarzucił m.in. naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Zgodnie z art. 328 § 2 k.p.c. - sprzed nowelizacji, która weszła w życie 7 listopada 2019 r. na podstawie przepisów ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2019 r., poz. 1469) - uzasadnienie wyroku powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a mianowicie: ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa.

Na kanwie powyższego rozwiązania w judykaturze wskazywano, że zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. (w brzmieniu sprzed 7 listopada 2019 r.) tylko wyjątkowo może wypełniać podstawę kasacyjną przewidzianą w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. Ma to miejsce wówczas, gdy skutek uchybienia konkretnym wymaganiom stawianym treści uzasadnienia wyroku zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej, gdyż motywy orzeczenia nie pozwalają na zorientowanie się w przyczynach natury faktycznej i prawnej, które legły u podstaw określonego rozstrzygnięcia (por. np. niepublikowane wyroki Sądu Najwyższego: z 2 czerwca 2011 r., I CSK 581/10; z 16 listopada 2011 r., V CSK 527/10; z 24 stycznia 2019 r., II CSK 755/17; z 24 września 2020 r., IV CSK 32/19).

Sąd Apelacyjny przesądził szereg istotnych kwestii materialnoprawnych. Uznał bowiem, że powodowi przysługują prawa autorskie do zdjęć objętych sporem. Nadto, zdjęcia te spełniają kryteria utworu w rozumieniu art. 1 ust. 1 i ust. 2 pkt 3 u.p.a. W konkluzji jednakże Sąd *ad quem* uznał, że pozwany swoim zachowaniem, polegającym na przedstawieniu zdjęć wykonanych przez powoda na

stronie internetowej, nie naruszył jego praw autorskich, ani osobistych, ani majątkowych.

Sąd drugiej instancji przedstawił wywód uzasadniający przyjętą koncepcję, odwołując się jednak tylko do zwyczaju i zasad prezentacji książek do sprzedaży. Sąd powołał się również na fakt niezakwestionowania przez powoda, że sporne zdjęcia zostały wykorzystane przez wydawnictwa V. i R. zgodnie z prawem i umową z 30 września 1994 r.

Należy zauważyć jednakże, że Sąd Apelacyjny nie wskazał w tym zakresie jakiegokolwiek instytucji prawa autorskiego bądź przepisu u.p.a., na podstawie której pozwany był uprawniony do zamieszczenia wielu zdjęć autorstwa powoda na stronie internetowej, a jednocześnie pozbawiającej powoda możliwości ochrony jego praw autorskich. W tym wypadku znaczenie mają nie tyle warunki i zasady wydania książek z zamieszczonymi zdjęciami powoda i ich dystrybucji przez wydawnictwo V. i następnie ich przetłumaczenie i ich dystrybucję przez wydawnictwo R., ile reguły, na podstawie których pozwany dokonywał dalszej sprzedaży tych książek. Korzystanie z cudzych praw autorskich musi odbywać się na podstawie określonych przepisów prawa bądź postanowień umownych. Tymczasem Sąd drugiej instancji nie wskazał takich uregulowań, pomimo że art. 328 § 2 k.p.c. wymagał wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa. Nie wiadomo zatem, czy Sąd miał na uwadze np. instytucję dozwolonego użytku, wskazaną w art. 33³ u.p.a. Na kanwie tej regulacji w literaturze przedmiotu wyrażono pogląd, że praktyczny zakres zastosowania wymienionego przepisu będzie na skutek nowelizacji z 2015 r. dużo szerszy niż dotychczas i nie będzie się ograniczał do prezentacji egzemplarzy utworów w miejscach widocznych publicznie (witryny sklepów, stoiska wystawiennicze) w związku ze sprzedażą egzemplarzy, lecz będzie dotyczył również np.: 1) przygotowania przez księgarnię oraz rozpowszechniania ulotek lub reklam w sieci zawierających zdjęcie okładki sprzedawanej książki, 2) sporządzenia banneru reklamowego celem przedstawienia na nim zdjęcia wystawianej rzeźby, umieszczenia go na fasadzie galerii, gdzie odbywa się wystawa; 3) emitowania w sklepie muzycznym fragmentów wydawnictwa muzycznego będącego aktualnie w sprzedaży. Ponadto komentowany przepis nie wyłącza żadnej kategorii utworów

z zakresu jego stosowania (jednakże na podstawie art. 77 przepis ten nie znajduje zastosowania do programów komputerowych). W szczególności na jego podstawie można korzystać również z utworów nierozpowszechnionych.

Z powyższego wynika, że dostrzeżono możliwość internetowej prezentacji książki do sprzedaży. Jednakże istotny jest dozwolony zakres takiej prezentacji. Z przytoczonej powyżej wypowiedzi wynika możliwość przedstawienia w sieci okładki sprzedawanej książki. Pojawia się zatem pytanie, czy dotyczyć to może także spisu treści, przedmowy, a może całych fragmentów. W praktyce znane są przypadki, że np. określone wydawnictwo prawnicze na stronie internetowej prezentuje daną publikację do sprzedaży. Na ogół przedstawia się okładkę książki, spis treści, a także bardzo często tzw. darmowy fragment. Nie powinno być jednak wątpliwości, że udostępnianie tych elementów odbywa się z pewnością w oparciu o umowy zawarte z autorami tych publikacji.

Sąd drugiej instancji nie wyjaśnił powyższych kwestii, a przede wszystkim nie wskazał rozwiązań prawnych, z których wywiódł zaprezentowane w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku stanowisko.

W kontekście powyższych rozważań nie bez znaczenia pozostaje kwestia braku informacji o autorze spornych zdjęć i sposobu jej przedstawienia. Jest to oczywiście uwaga o tyle przedwczesna, że rozważenie tego problemu wymaga apriorycznego przesądzenia zakresu ewentualnej dozwolonej prezentacji fragmentów przedmiotowych książek, zawierających zdjęcia wykonane przez powoda, na stronie internetowej pozwanego. Jednocześnie podczas dokonywania analizy nie można tracić z pola widzenia, że zgodnie z art. 16 u.p.a. jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, autorskie prawa osobiste chronią nieograniczoną w czasie i niepodlegającą zrzeczeniu się lub zbyciu więź twórcy z utworem, a w szczególności prawo do:

- 1) autorstwa utworu;
- 2) oznaczenia utworu swoim nazwiskiem lub pseudonimem albo do udostępniania go anonimowo;
- 3) nienaruszalności treści i formy utworu oraz jego rzetelnego wykorzystania;

- 4) decydowania o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności;
- 5) nadzoru nad sposobem korzystania z utworu.

Wskazane powyżej problemy nie były przedmiotem analizy Sądu *ad quem* w świetle obowiązujących rozwiązań prawnych. W rezultacie, został naruszony art. 328 § 2 k.p.c., co uniemożliwiło prześledzenie toku rozumowania Sądu, prowadzącego do zaprezentowanych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku konkluzji. Wskazane uchybienie stanowiło wystarczającą podstawę do uchylenia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Jednocześnie, ocena zawartych w skardze kasacyjnej zarzutów naruszenia prawa materialnego stała się nieuprawniona, jako przedwczesna.

W tym stanie rzeczy orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c.

jw